

"O vakit, herbir âyât-ı Kur'âniye, gayet haşmetli ve vüs'atli bir makamdan, gayet kesretli ve muhtelif ve ehemmiyetli muhatabından, nihayetsiz azamet ve celâl sahibi Mütekellim-i Ezelîden ve makam-ı mahbubiyet-i uzmâ sahibi tercüman-ı âlişanından aldığı bir kuvvet-i ulviyet, cezâlet ve belâğat içinde, parlak, hem pek parlak bir nur-u i'câzı içinde gördüm..." İzah eder misiniz?

Bir kelamın gücü, büyüklüğü, derinliği, haşmet ve azameti dört şey ile anlaşılır. Bu **dört şey** mütekellim ile makam, muhatap ile maksattır. Bu dört şeyi dikkate almadan kelamın üstünlüğü anlaşılmaz.

"Mütekellim" konuşan kimseye deniyor. **Makam** ise konuşan kişinin gücünü ve itibarını ifade eden bir kavramdır. **"Muhatap"** ise konuşulan, hitap edilen, maksat ve mesajın aktarıldığı kimse demektir. **"Maksat"** ise konuşanın konuştuğu kişiye verdiği mesaj ve gaye demektir.

Mesela, bir yüzbaşı bir askere "*Git şu olayı tahkik et!..*" diye bir emir verdi. Burada mütekellim yüzbaşı, makam yüzbaşılık, muhatap asker, maksat ise olayın tahkik edilmesidir.

Kur'an bir kelimedir, **mütekellim**, yani bu kelamı konuşan Allah'tır.

Makam, rububiyet ve uluhiyet makamıdır. Yani Allah, insan ile **rab** ve **ilah** vasfı ile konuşuyor.

Muhatap, insanlık ve insanlığın mümessili olan Hazreti Peygamber (asm)'dir. Tabi Kur'an insanlığı muhatap aldığı için, insanlar içindeki bütün anlayış tabakalarını istifadesiz bırakmamıştır. Altı yüz sayfalık bir kitabın bütün insanlığın ihtiyaçlarını karşılaması ve her tabakayı tatmin etmesi başlı başına bir mucizedir.

Maksat ise başta **tevhit**, **haşir**, **ibadet** ve **muamelat** gibi konuların insanlığa talim edilmesidir.